

Непрямі способи іспанських та англійських дієслів: труднощі навчання

Бутенко, О. А., ст. викладач
Гончаренко Олена Миколаївна, доцент
Херсонський державний університет

Виходячи з досвіду практики викладання практичної граматики на філологічному факультеті, маємо можливість проаналізувати труднощі, що виникають при викладанні іспанської та англійської мови як другої іноземної, з теми «Непрямі способи дієслова». В даній статті використовуємо термін «непрямі способи» для позначення лише форм, що передають дії, нереальні з точки зору мовця, тобто протилежні реальності, бажані, уявні, можливі, сумнівні, рекомендовані тощо, тобто такі, що відповідають іспанському Modo Subjuntivo та англійському Subjunctive mood. Форми Imperative та Imperativo, що також класифікуються як непрямий спосіб, наразі розгляду не підлягають.

Опитування студентів показало, що більшість не усвідомлює основні розбіжності між засобами передачі нереальних дій між рідною та першою і другою іноземними мовами, відзначаючи лише складність дієвідмінювання іспанських дієслів у порівнянні з англійською дієслівною системою.

Іспанський Modo Subjuntivo називає дію дієслова як можливий, сумнівний або бажаний факт, тобто, як факт з суб'єктивної точки зору людини, що говорить. За своїм граматичним значенням виражати дії, що залежать від суб'єктивного ставлення зі сторони людини, що говорить, Modo Subjuntivo відповідає українському умовному способу, проте між ними обома є багато розбіжностей як у вживанні, так і в кількості їхніх форм. Український умовний спосіб має лише одну форму минулого часу у супроводі сполучника «щоб» або частки «би». Ця форма слугує для вираження теперішніх, минулих та майбутніх дій у рамках умовного способу.

Єдиній формі українського умовного способу відповідають шість форм *Modo Subjuntivo* та дві *Modo Condicional* (якщо вони вживаються з умовним значенням). Уживання цих іспанських форм у рамках нереального способу чітко зумовлено конкретними мовленнєвими ситуаціями та синтаксичними структурами, які потребують або допускають їх використання.

Кількість форм непрямих способів англійського дієслова складає, за різними оцінками, від 16 до заперечення існування НС як морфологічної категорії [4]. Аргументом на користь останнього слугує той факт, що аналітичні форми з допоміжними дієсловами *would*, *should*, *might* є засобами вираження модальності (волевиявлення, рекомендації, поступки).

В англійській граматиці досі відсутній чіткий критерій класифікації форм непрямих способів. Загальноприйнятною є класифікація А. Смирницького, згідно з якою виділяються форми *Subjunctive I*, *Subjunctive II*, *Suppositional mood*, *Conditional mood*. Загалом *Subjunctive I*, або, за висловом В.Г. Ніконової, «*mood of attitudes*» [1, с.81], що за формою співпадає з інфінітивом, існує для вираження проблематичної дії, бажання, рекомендації.

Subjunctive II – це спосіб вираження проблематичної дії, протилежної реальності; використовується в різних типах підрядних речень.

Conditional mood («*dependent unreality*» [1, с.82]) використовується в складнопідрядних реченнях з підрядними умови і в простих реченнях.

Suppositional mood виражає дію проблематичну, проте не протилежну реальності та різні типи значень, такі як спонукування до дії, рекомендацію, пропозицію, припущення, ціль дії, вимогу, прохання.

Логічна і обґрунтована, названа система спантеличує студентів англійської як другої іноземної мови через часткове співпадіння форм *Conditional* та *Suppositional mood*. Класична система Х. Світа розрізняє *Subjunctive proper* (синтетичні форми), *Conditional mood* (аналітичні форми), *Permissive* та *Compulsive mood*, що являють собою сполучення модальних дієслів з інфінітивами [6]. Вітчизняні підручники з практичної граматики

англійської мови не приділяють уваги цій теорії, проте названа класифікація, можливо, вразлива з точки зору сучасної мовної теорії, відрізняється простотою і може полегшити процес опанування теми для студентів другої іноземної мови.

Часові форми *Modo Subjuntivo*: *presente*, *pretérito perfecto*, *imperfecto*, *pluscuamperfecto*. Усі чотири форми *Modo Subjuntivo* не мають такої точності у часовому значенні, як часи дійсного способу. Справа у тому, що часовий діапазон форм *Subjuntivo* досить широкий, і не завжди часове значення тієї чи іншої форми відповідає її назві. Так, *presente de subjuntivo* слугує для вираження теперішніх та майбутніх дій по відношенню до моменту мовлення; *imperfecto de subjuntivo* має те саме часове значення по відношенню до минулого. Дві складні форми (*pretérito perfecto*, *pluscuamperfecto*), заключаючи в собі значення завершеності дії, можуть виражати не тільки ідею завершеності до певного моменту (у теперішньому часі – *pretérito perfecto*, у минулому – *pluscuamperfecto*), але й майбутні дії, наступний по відношенню до певного моменту [2, с. 96] .

Відносний характер часу дії, позначеної формами непрямих способів, характерний і для англійських дієслів. Так, дії, позначені *past simple*, сприймаються як одночасні з головним дієсловом, а *past perfect* означає дію попередню. Аналогічно використовуються сполучення простого і перфектного інфінітиву з допоміжними *should/would*.

Характерною рисою *Modo Subjuntivo* є те, що цей спосіб означає дії як можливі, сумнівні, необхідні, бажані і завжди підпорядковані іншій дії, тобто залежні від інших фактів, що виражаються будь-яким іншим способом. Іншими словами, можна стверджувати, що вживання *Modo Subjuntivo* нерозривно пов'язане з бажанням висловити сумнів, невпевненість, необхідність, радість, сум, занепокоєність щодо тієї чи іншої дії. Ця залежність дії, вираженої *Modo Subjuntivo*, зумовлена суб'єктивним відношенням людини, що говорить, і проявляється передусім у підрядних реченнях, де вживання *Modo Subjuntivo* залежить часом від змісту дієслова

головного речення, в іншому випадку, від невизначеної характеристики слова (антецедента), до якого відноситься підрядне речення, в іншому – від часу дії в підрядному реченні, тощо. У простих реченнях дії, виражені *Modo Subjuntivo*, також залежать від певних прислівників типу *tal vez*, *acaso*, *ojalá*, *que*, які несуть у собі ідею можливості, сумніву, побажання, невпевненості тощо. Без цих слів, що виражають суб'єктивне ставлення людини до факту, вживання *Modo Subjuntivo* неможливе, за виключенням випадків, коли *Modo Subjuntivo* має стилістичне забарвлення [3, с.39]. *Imperfecto* та *pluscuamperfecto de subjuntivo* можуть уживатися замість *imperfecto* та *pluscuamperfecto de indicativo*, а також *pluscuamperfecto de subjuntivo*, у головному реченні умовного періоду III та змішаного типу.

Отже, як в іспанській, так і в англійській мові наявні полісемія та синонімія форм непрямих способів. Так, форми англійського *Present Subjunctive* та *should* з інфінітивом синонімічні, а сполучення з допоміжними дієсловами *should* можуть використовуватись для вираження цілого спектру значень: цілі дії, поради, припущення тощо, демонструючи багатозначність (полісемію).

Проте в англійській мові відсутня чітка відповідність між формою непрямих способів і значенням. Форми минулих часів можуть вживатись як для позначення реальних дій у минулому, так і нереальних дій в сучасності в минулому. Окрім того, словосполучення з дієсловами *should*, *would* цілком співпадають з дієслівними формами при узгодженні часів. Це явище граматичної омонімії з формами дійсного способу, що не притаманне іспанським непрямим способам, являє значну складність для студентів та проблему пошуку засобів її подолання для викладача англійської граматики.

Modo Subjuntivo часто вживається в письмовому та усному мовленні. *Subjunctive mood* більш притаманний письмовому мовленню, а сучасні тенденції його використання ведуть до спрощення і часто заміни форм непрямих способів на форми дійсного способу. Правила вживання часових форм *Modo Subjuntivo* та *Subjunctive mood* не варто вважати незмінними,

оскільки є безліч випадків, коли все залежить від ставлення людини до факту, про який іде мова, від ступеню сумніву, бажання, невпевненості тощо [5, с. 130].

Перспективи дослідження полягають у розробці комплексу вправ, націлених на розпізнавання розбіжностей між дієслівними формами *Modo Subjuntivo* та *Subjuntive Mood*, усвідомлення їх потенціалу та на подолання труднощів у використанні в усному та писемному мовленні.

Список використаних джерел

1. Ніконова В.Г. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови: Навч. посібник. – К.: «Освіта України», 2012. – 340 с.
2. Попова Н.И. Практическая грамматика испанского языка. – М.: Просвещение, 2000. – 495 с.
3. Фирсова Н.М. Грамматическая стилистика испанского языка. Имя существительное. Глагол. – М.: Издательство РУДН, 2002. – 352 с.
4. Харитонов І.К. Теоретична граматики сучасної англійської мови. Навчальний посібник. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 352 с.
5. González Hermoso A., Cuenot J.R., Sánchez Alfaro M. Gramática de español. Lengua extranjera. – К.: Методика, 1998. – 272 с.
6. Н. Sweet. English Grammar, Logical and Historical. – режим доступу:
<http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015065727284;view=1up;seq=7>